

KODEKS ČASTI HRVATSKIH NOVINARA

OPĆA NAČELA

Pravo na točnu, potpunu i pravovremenu informaciju te slobodu mišljenja i izražavanja misli jedno je od temeljnih prava i sloboda svakog ljudskog bića, bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinu, rođenje, naobrazbu, društveni položaj ili druge osobine. Iz tog prava javnosti da bude upoznata s činjenicama i mišljenjima proizlazi i cjelina obveza i prava novinara. U svom su radu novinari dužni braniti ljudska prava, dostojanstvo, slobode i vrijednosti, uvažavati pluralizam ideja i nazora, opirati se svim oblicima cenzure, pridonositi jačanju pravne države i kao dio javnosti sudjelovati u demokratskoj kontroli moći i vlasti. Novinari se pridržavaju Ustava i zakona Republike Hrvatske, njeguju kulturu i etiku javne riječi i uvažavaju civilizacijska dostignuća i vrijednosti. Njihova je obveza pridržavati se profesionalnih etičkih načela. Ovim se Kodeksom utvrđuju ta načela te štite neotuđiva prava pojedinaca i pravo javnosti na informaciju.

NOVINARSKI POZIV

1. U svom se djelovanju novinari vode etikom novinarskog poziva. Oni čuvaju ugled, dostojanstvo i integritet svoje profesije, međusobno surađuju i njeguju kolegijalne odnose i profesionalnu solidarnost.
2. Polazeći od načela da su u demokratskom društvu javna glasila slobodna, samostalna, istraživačka i otvorena za različita i raznolika mišljenja, novinar za svoj rad snosi odgovornost pred javnošću, zakonom i svojom profesionalnom organizacijom. Iznošenjem vlastitog i kritičkog stajališta u traganju za istinom, kao osnovnim načelom u profesionalnom radu, novinar aktivno sudjeluje u stvaranju javnog mnijenja i kolektivnom rasuđivanju o temama od javnog interesa.
3. Novinar ima pravo i dužnost odbiti radni zadatak koji je u suprotnosti s profesionalnim etičkim standardima novinarskog posla.
4. Rad novinara podliježe kritici javnosti. Novinari i uredništva obvezni su pažljivo se i kritički odnositi prema svim primjedbama i preporukama koje im se upućuju.

PROTOK INFORMACIJA

5. Pravo je i dužnost novinara zauzimati se za slobodan protok informacija. Novinar je obvezan iznositi točnu, potpunu i provjerenu informaciju. On kritički prosuđuje izvore informacija i u pravilu ih navodi. Ima pravo i ne otkriti izvor informacije, ali za objavljeni podatak snosi odgovornost.
6. U svim novinarskim priložima, pa tako i u komentarima i polemikama, novinar je dužan poštovati etiku javne riječi i kulturu dijaloga te uvažavati čast, ugled i dostojanstvo osoba ili skupina s kojima polemizira. Kada izvještava o temama o kojima postoje različita relevantna stajališta, a posebice kada se iznose optužujući navodi, novinar nastoji sva ta stajališta predstaviti javnosti.

7. Novinar ima pravo slobodnog istraživanja svih činjenica od javnog interesa, kao i pravo pristupa svim s njima povezanim izvorima informacija. Ako mu je neopravdano uskraćena tražena informacija od javnog interesa, ima pravo o tome obavijestiti javnost. Plaćanje za dobivanje informacije i suradnja s izvorom koji očekuje plaćanje ili bilo koje druge protuusluge u zamjenu za informaciju dopustivi su samo ako je riječ o jedinom načinu dobivanja informacije od iznimnog javnog interesa.

8. Novinar ne smije zloupotrijebiti povjerenje uspostavljeno s izvorom informacije. Pravnu ili fizičku osobu koja novinaru daje informaciju novinar mora upoznati u kojem će mediju i kojem kontekstu ta informacija biti objavljena. Smisao izjava i intervjua novinar ne smije iskrivljavati, ni izravno, niti izvlačenjem iz konteksta. Autorizacijom se podrazumijeva isključivo potvrda autentičnosti sadržaja intervjua. Oprema intervjua ne podliježe autorizaciji. Jednom autoriziran intervju smatra se konačnim.

9. Prikupljajući informacije novinar se ne smije služiti metodama protivnim ovom Kodeksu, osim ako nema drugog načina doći do informacije od iznimnog javnog interesa. Nedopustivi su pokušaji iznude informacije zastrašivanjem, prijetnjama, ucjenama i drugim oblicima prisile.

10. Novinar poštuje zakonske odredbe o tajnosti podataka i embargo na objavljivanje informacije. Kršenje tih ograničenja dopušteno je jedino ako su ona zloupotrebljena kako bi se spriječilo objavljivanje informacija od iznimnog javnog interesa.

11. Novinar poštuje autorstvo drugih novinara i ostalih sudionika u javnom informiranju. U svojim priložima navodi izvore kojima se koristio. Plagijat je nespojiv s novinarskom etikom.

12. Ako je novinar objavio netočnu informaciju, dužan ju je u najkraćem mogućem roku ispraviti. Ispravak treba nastojati objaviti na istom ili jednakovrijednom mjestu medijskog prostora i na isti ili jednakovrijedan način na koji je bila objavljena informacija na koju se ispravak odnosi. Isto vrijedi i za sve druge postupke kojima su prekršena načela ovog Kodeksa.

TEMELJNA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE

13. Novinari u svom djelovanju poštuju, štite i promiču temeljna ljudska prava i slobode, a osobito načelo jednakosti svih građana. Posebna se odgovornost očekuje kad se izvještava ili komentira prava, potrebe, probleme i zahtjeve manjinskih društvenih skupina. Informaciju o rasi, boji kože, vjerskoj ili nacionalnoj pripadnosti, životnoj dobi, spolu, seksualnoj orijentaciji, rodnom izražavanju, bilo kojoj fizičkoj ili mentalnoj osobini ili bolesti, bračnom stanju, životnom stilu, društvenom položaju, imovinskom statusu ili razini obrazovanja novinar navodi samo ako je ona izrazito relevantna u kontekstu u kojem se iznosi. Nedopustivo je koristiti stereotipe, pejorativne izraze, ponižavajuće prikazivanje, kao i svaki drugi oblik izravnog ili neizravnog poticanja ili podržavanja diskriminacije.

14. Novinar treba štiti čovjekovu intimu od senzacionalističkog i svakog drugog neopravdanog otkrivanja u javnosti. Obvezan je poštovati svačije pravo na privatnost.

Nedopustivo je bez njihovog dopuštenja snimati osobe u okruženju u kojem se opravdano očekuje privatnost. Narušavanje nečije privatnosti mimo njegove volje i znanja dopušteno je samo ako je opravdano iznimnim javnim interesom.

15. Posebna se pozornost, obazrivost i odgovornost zahtijeva pri izvještavanju o samoubojstvima, nesrećama, osobnim tragedijama, bolestima, smrtnim slučajevima i nasilnim djelima. Novinar treba izbjegavati intervjuiranje i prikazivanje osoba koje su izravno ili neizravno pogođene tim događajima, osim kada je riječ o iznimnom javnom interesu. U tom je slučaju novinar dužan voditi računa o časti, ugledu i dostojanstvu osoba o kojima izvještava.

16. Vijesti o samoubojstvima i pokušajima samoubojstava se ne naglašavaju te ih treba svesti na najmanju moguću mjeru, uz poseban obzir kad je riječ o djeci. Potrebno je pridržavati se stručnih smjernica za izvještavanje o samoubojstvima.

17. U priložima o sudskim postupcima treba poštovati ustavno načelo pretpostavke nedužnosti optuženika te dostojanstvo, integritet i osjećaje svih stranaka u sporu. U kaznenim su postupcima novinari dužni poštovati pravo na zaštitu identiteta zaštićenih svjedoka, pouzdanika, zviždača i oštećenika, koji ne smiju otkriti bez njihovog pristanka, osim u slučajevima od iznimnog javnog interesa.

18. Baveći se političkim sukobima novinar uvažava građanska prava i slobode sudionika te osnove demokratskog političkog sustava. Pritom nastoji zadržati primjerenu profesionalnu distancu.

19. Novinar ne smije intervjuirati niti fotografirati dijete (do 14 godina) bez njegovog pristanka i bez nazočnosti i pristanka roditelja ili druge odrasle osobe odgovorne za dijete. Ako takav pristanak i postoji, nedopustivo je intervjuiranje ili fotografiranje djeteta kojim bi mogla biti ugrožena njegova dobrobit. Isto vrijedi i za bilo koji drugi postupak kojim se izravno ili neizravno otkriva identitet djeteta. Dobrobit djeteta nadređena je javnom interesu.

20. Novinar ne smije otkriti identitet djeteta ili maloljetnika uključenog u slučajeve seksualnog zlostavljanja ili bilo kojeg drugog oblika nasilja ili kaznenog djela, bez obzira je li dijete ili maloljetnik svjedok, žrtva, osumnjičenik ili okrivljenik. Medijski prilozi o takvim slučajevima ne smiju omogućiti identifikaciju djeteta ili maloljetnika. Identitet djeteta ili maloljetnika dopušteno je otkriti samo iznimno, kada je to u javnom interesu i ne ugrožava dobrobit djeteta ili maloljetnika, te uz pristanak roditelja ili skrbnika djeteta ili maloljetnika, ili kada to radi dobrobiti djeteta traže državna tijela.

SAMOSTALNOST PROSUĐIVANJA

21. Novinar se ne smije baviti poslovima koji bi mogli ugroziti njegovu neovisnost, objektivnost i samostalnost prosuđivanja, narušavajući njegov novinarski dignitet. Mora izbjegavati situacije koje bi ga mogle uvući u sukob interesa i zaprijetiti njegovom osobnom ugledu i ugledu novinarske profesije. Novinar ne prihvaća darove, usluge, nagrade, plaćena putovanja, dodatno zapošljavanje, rad u politici i druge pogodnosti koje bi mogle umanjiti ili dovesti u pitanje njegovu vjerodostojnost, kao i vjerodostojnost novinarske profesije. Treba izbjegavati i sve druge situacije koje mogu

stvoriti dojam o njegovoj pristranosti. Ako se nađe u sukobu interesa, mora ga otkriti javnosti. Novinar je dužan oduprijeti se svim oblicima pritisaka pojedinaca ili skupina da utječu na njegovo izvještavanje te o takvim pokušajima ima pravo obavijestiti javnost.

22. Novinar, kao i svaki građanin, ima pravo na političko i drugo opredjeljenje. On, međutim, u svom djelovanju zauzima profesionalnu distancu prema aktualnim zbivanjima, što je jedan od preduvjeta za objektivno i profesionalno izvještavanje o događajima.

23. Novinar ne smije objavljivati informacije radi stjecanja osobne materijalne koristi. Dok javnost nije o njima obaviještena, novinar ne smije za osobne interese upotrijebiti informacije o financijskim kretanjima koje je dobio novinarskim djelovanjem. Ako trguje vrijednosnim papirima o kojima izvještava, mora to otkriti javnosti.

24. Novinar ne smije biti autorom oglasa i drugih propagandnih priloga, jer to dovodi u sumnju njegovu profesionalnu nepristranost. Isto vrijedi i za svaki drugi oblik sudjelovanja u reklamnim i propagandnim aktivnostima.

UREDNIČKA ODGOVORNOST

25. Urednici novinskih izdanja, radijskih i televizijskih programa, kao i elektroničkih publikacija koje objavljuju novinarske priloge, dužni su pridržavati se profesionalnih etičkih načela koja vrijede za sve novinare. Njihova je odgovornost da i oglasi, pisma čitatelja, kao i svi drugi nenovinarski tekstualni, vizualni i zvukovni sadržaji izdanja koja uređuju budu u skladu s etičkim i zakonskim načelima javnog priopćavanja. U elektroničkim publikacijama u kojima korisnici izravno objavljuju tekstualne, vizualne ili zvukovne sadržaje urednici su dužni osigurati mehanizme koji će onemogućiti ili barem ograničiti objavljivanje etički i zakonski neprihvatljivih sadržaja. Ako dođe do njihovog objavljivanja, dužni su ih u najkraćem mogućem roku ukloniti iz izdanja.

26. Urednik ne smije od novinara zatražiti da radi protiv profesionalnih etičkih načela.

27. Novinarski prilozima kojima je skraćivanjem ili drugim uredničkim intervencijama bitno izmijenjen smisao mogu se objaviti samo uz suglasnost autora. Dođe li do nesuglasnosti, autor ima pravo povući svoj prilog ili potpis. Za novinarski prilog objavljen bez imena ili inicijala autora ili pod pseudonimom, kao i za onaj koji potpisuje više autora, odgovara urednik.

28. Urednik odgovara za cjelokupnu tekstualnu, vizualnu i zvukovnu opremu novinarskog priloga. Oprema mora vjerno izražavati sadržaj novinarskog priloga.

29. Ako je u novinskom izdanju, radijskom ili televizijskom programu ili elektroničkoj publikaciji objavljena netočna ili u bitnome nepotpuna informacija, ili informacija kojom su na neki drugi način prekršene odredbe ovog Kodeksa, svatko tko je izravno ili neizravno stvarno ili potencijalno oštećen objavom te informacije ima pravo na ispravak. Stajalište novinara i stajališta drugih osoba prenesena u novinarskom prilogu ne podliježu pravu na ispravak.

30. Ispravak se, u dijelu koji se izravno odnosi na netočnu ili u bitnome nepotpunu informaciju, mora objaviti bez promjena i dopuna, na istom ili jednakovrijednom mjestu medijskog prostora i na isti ili jednakovrijedan način na koji je bila objavljena informacija na koju se ispravak odnosi. Ispravak se može objaviti u skraćenom ili izmijenjenom obliku samo ako na to pristane podnositelj zahtjeva. Ispravak se mora objaviti na način da je razvidno kako je riječ o ispravku te se bez suglasnosti podnositelja zahtjeva ne smije objaviti među reagiranjima ili pismima čitatelja, odnosno gledatelja i slušatelja. U elektroničkim publikacijama ispravak i informacija na koju se on odnosi moraju biti međusobno povezani poveznicama. Dužnost je urednika osigurati da ispravak bude objavljen u najkraćem mogućem roku. Komentar ili odgovor na ispravak ne smije biti objavljen zajedno s ispravkom u istom izdanju medija.

31. Prikriveno oglašavanje i promidžbeni novinarski prilozi nisu dopušteni. Nedopušteno je i prepletanje i povezivanje novinarskih priloga i oglasa. Bili plaćeni ili besplatni, oglasi, kao i sve plaćene informacije, moraju se jasno i nedvojbeno razlikovati od novinarskih priloga.

ZAVRŠNE ODREDBE

Novinar koji radi u skladu s ovim Kodeksom uživa podršku svog uredništva i svoje profesionalne organizacije. Statutom Hrvatskog novinarskog društva određene su sankcije za povredu Kodeksa. Redakcijskim se aktima utvrđuje i odgovornost za primjenu Kodeksa na novinare koji nisu članovi HND-a. Za zaštitu i primjenu Kodeksa nadležno je Novinarsko vijeće časti HND-a. Ovaj Kodeks stupa na snagu danom usvajanja na 50. skupštini Hrvatskog novinarskog društva, održanoj 27. studenog 2009. u Opatiji.

Predsjednik Hrvatskog novinarskog društva

Zdenko Duka